

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Зубко Віталій Олександрович

УДК 342.9.351.4:746(477)(043)

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В ПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2025

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Запорізькому національному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

Дубинський Олег Юрійович,

Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
проректор з науково-педагогічної роботи,
економічних, юридичних та соціальних питань.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Доненко Валерій Вікторович,

Університет митної справи та фінансів,
професор кафедри публічного та приватного права;

кандидат юридичних наук, доцент

Маркін Сергій Ігорович,

адвокат.

Захист відбудеться «03» березня 2025 року о «13⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.07 Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, корп. 5, кім. 202-б.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2, кім. 101).

Автореферат розісланий «03» лютого 2025 року.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Верлос

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Продовольча сфера є основою для забезпечення продовольчої безпеки країни, тобто наявності достатньої кількості безпечних і поживних продуктів харчування для всіх верств населення. Вона забезпечує не тільки фізичні потреби людини, але сприяє і соціально-економічному розвитку країни та збереженню навколишнього середовища. Продовольчу сферу розглядають як комплексну галузь, пов'язану з виробництвом, переробкою, зберіганням, транспортуванням та реалізацією продуктів харчування. Водночас продовольча сфера піддається постійним викликам та загрозам. Глобальні зміни клімату, такі як екстремальні погодні явища, посухи та повені, створюють значні ризики для сільського господарства та продовольчої безпеки, що вимагає від держави розробки нових стратегій адаптації та пом'якшення наслідків кліматичних змін у продовольчій сфері та, своєю чергою, потребує ефективного публічного адміністрування.

Загалом зростання населення планети призводить до збільшення попиту на продукти харчування. Забезпечення продовольчої безпеки для такого великого числа людей вимагає оптимізації виробництва, переробки та розподілу продуктів харчування, що також неможливо без ефективного управління в продовольчій сфері. Окрім цього, на продовольчу сферу мають вплив наявність політичних та соціальних бар'єрів, економічні кризи, інфляція, девальвація валюти та обмеження доступу до фінансування, що ускладнюють роботу аграрного сектору, впровадження воєнного стану, загострення міжнародних конфліктів, порушення інфраструктури постачання, підвищення цін на продукти харчування, що у сукупності може призводити до виникнення продовольчої кризи. У таких умовах особливо важливо забезпечити ефективне управління продовольчою сферою для стабілізації ситуації та мінімізації негативних наслідків для населення.

Згідно з офіційними даними рейтингу Глобального індексу продовольчої безпеки, Україна посідає останнє місце за станом національного забезпечення продовольчої безпеки серед країн Європи та 71-е місце у світі за підсумками 2022 року. Показник «Доступність продуктів харчування» – 48,1 бала зі 100 та 93-є місце у світі та 26-е місце із 26 країн Європи; показник «Сталість та адаптивність» – 43,5 бала зі 100 та 94-е місце у рейтингу, що відображає наявність суттєвих проблем стосовно управління водними ресурсами та доступу до них, а також недоліків у системі управління ризиками; показник «Фактор якості та безпечності їжі» – 71,3 бала зі 100, або 52-е місце у рейтингу, що свідчить про вживання українцями достатньої кількості якісних білків та про безпечність харчових продуктів, причому раціон середнього українця не відзначався різноманітністю. Досягнення підвищення рівня за показником «Фактор якості та безпечності їжі» є наслідком утвореної в Україні системи безпечності харчових продуктів, утвореної за допомогою впровадження нормативно-правових актів, що відповідають вимогам ЄС у продовольчій сфері, та запровадження системи контрольних заходів за дотриманням цих вимог.

Великого значення набуває необхідність у підвищенні свідомості споживачів щодо якості та безпечності продуктів харчування, а також зростання попиту на органічні та екологічно чисті продукти, що передбачає розробку державою нових підходів до регулювання продовольчого ринку та забезпечення прозорості виробничих процесів. Стабільне функціонування продовольчої сфери є важливим фактором соціальної стабільності. Дефіцит продуктів харчування може призвести до соціальних заворушень, міграції та інших негативних наслідків.

Продовольча безпека є одним з найбільших викликів сучасності та вимагає комплексного підходу, який повинен включати у себе як національні, так і міжнародні заходи. З огляду на вищенаведене одним із найважливіших завдань держави є впровадження ефективного управління продовольчою сферою.

Таким чином, теоретична та практична значимість вибраної теми, її недостатня розробленість та актуальність зумовили необхідність та важливість наукового обґрунтування та внесення науково аргументованих пропозицій та рекомендацій щодо подальшого вдосконалення національного законодавства, що стосується публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні, в тому числі щодо розробки ефективних механізмів управління в умовах глобальних викликів та загроз, зростаючих вимог суспільства до якості та безпечності продуктів харчування.

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці провідних учених, серед яких: В.Б. Авер'янов, Л.Р. Біла-Тіунова, Т.І. Білоус-Осінь, І.В. Болокан, О.Г. Бондар, Н.В. Верлос, Н.В. Галіцина, В.В. Галунько, Т.О. Губанова, В.В. Доненко, О.Ю. Дрозд, О.Ю. Дубинський, І.О. Картузова, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков, Є.В. Курінний, С.М. Кушнір, Д.В. Лученко, О.Л. Макаренков, С.І. Маркін, Р.В. Негара, А.Ю. Осадчий, Ю.В. Пирожкова, О.В. Скидан, В.В. Тильчик, В.П. Тимощук, А.А. Шарая, А.М. Школик, І.П. Яковлєв та ін.

Водночас з урахуванням воєнного стану, внесенням змін до чинного законодавства та незважаючи на значну кількість наукових праць, які присвячено дослідженням продовольчої сфери, перед державою продовжують поставати нові колізійні та проблемні питання, які потребують нагального вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до глави 1.9 «Правове забезпечення інформаційної сфери» Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки та розділу III Стратегії національної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Основні положення змісту дисертаційної роботи також узгоджуються зі Стратегією інформаційної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 21 грудня 2021 року № 685/2021 на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України. Дослідження здійснювалося в межах комплексної науково-дослідної роботи Запорізького національного університету «Дослідження проблем теорії

адміністративного права в умовах глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00710).

Мета та задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на підставі комплексного аналізу наукових, нормативних та емпіричних джерел дослідити публічне адміністрування в продовольчій сфері України.

Для досягнення вказаної мети в дисертації необхідно вирішити такі основні задачі:

- висвітлити стан наукових розвідок проблематики публічного адміністрування в продовольчій сфері;
- визначити продовольчу сферу як об'єкт адміністративно-правового впливу;
- охарактеризувати правове регулювання публічного адміністрування в продовольчій сфері;
- окреслити систему суб'єктів публічного адміністрування, наділених повноваженнями в продовольчій сфері;
- систематизувати інструменти публічного адміністрування, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери;
- охарактеризувати заходи адміністративного примусу, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери;
- визначити контрольно-наглядову діяльність як елемент публічного адміністрування в продовольчій сфері;
- охарактеризувати втручальні адміністративні процедури;
- визначити заявні адміністративні процедури.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні.

Предметом дослідження є публічне адміністрування продовольчої сфери в Україні.

Методи дослідження. Достовірність результатів дослідження забезпечено завдяки використанню сукупності філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, які використовуються в адміністративно-правових дослідженнях. В основі методологічної конструкції дисертаційної роботи лежить системний аналіз, завдяки якому визначено напрями дослідження публічного адміністрування в продовольчій сфері. Діалектичний метод дозволив встановити правове регулювання публічного адміністрування в продовольчій сфері (підрозділ 1.3). За допомогою логіко-системного методу сформульовано й поглиблено понятійний апарат, який використано в дисертації (підрозділ 1.2).

За допомогою формально-догматичного методу здійснено змістовий аналіз норм чинного законодавства, що закріплюють роль суб'єктів публічного адміністрування, наділених повноваженнями в продовольчій сфері (підрозділ 2.1), досліджено інструменти публічного адміністрування, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери (підрозділ 2.2). Формально-логічний метод використано для аналізу заходів адміністративного примусу, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери

(підрозділ 2.3), а також для дослідження контрольно-наглядової діяльності як елементу публічного адміністрування в продовольчій сфері (підрозділ 2.4).

Для з'ясування сутності адміністративних процедур у продовольчій сфері застосовано прийоми логічного методу (розділ 3, підрозділи 3.1, 3.2). Застосування методів аналізу, моделювання і синтезу дозволило сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства, яким визначено публічне адміністрування в продовольчій сфері.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, а також міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності суб'єктів публічного адміністрування, наділених повноваженнями в продовольчій сфері, моніторингові звіти, статистичні та аналітичні матеріали, судова практика, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці цілісним комплексним дослідженням публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій та висновків, зокрема:

уперше:

- запропоновано авторське визначення поняття «публічне адміністрування продовольчої сфери» як сукупність державно-управлінських, безпекових, організаційних, правових, економічних та соціальних заходів, що здійснюються державними органами та іншими суб'єктами публічної влади з метою забезпечення продовольчої безпеки країни, регулювання виробництва, обігу та споживання харчових продуктів, а також створення умов для сталого розвитку сільського господарства та харчової промисловості;

- класифіковано суб'єктів публічного адміністрування в продовольчій сфері виходячи з обсягу повноважень, які їм надано, на: а) тих, що здійснюють публічне адміністрування на загальнодержавному рівні (зокрема, КМУ, Мінагрополітики, Мінекономіки, Мінфін, Держпродспоживслужба, громадські ради при органах влади загальнодержавного значення, всеукраїнські громадські організації, Президент України); б) тих, що здійснюють публічне адміністрування на місцевому рівні (зокрема, територіальні органи Мінагрополітики, Мінекономіки, Мінфін, Держпродспоживслужби, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, громадські ради при місцевих органах влади, місцеві громадські організації, військові адміністрації);

- обґрунтовано, що контрольно-наглядова діяльність у продовольчій сфері є діяльністю уповноважених суб'єктів щодо отримання достовірної та об'єктивної інформації щодо фактичного стану дотримання законності в продовольчій сфері, яка забезпечується методами управлінського впливу та має на меті забезпечення безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності, а також забезпечення продовольчої безпеки в державі;

– виокремлено спеціальні ознаки, що притаманні заявним адміністративним процедурам у продовольчій сфері, до переліку яких запропоновано віднести таке: а) здійснюються суб'єктами публічної адміністрації, які здійснюють публічне адміністрування у продовольчій сфері, та приватними особами; б) урегульовані нормами адміністративного права, що містяться в актах спеціального законодавства щодо продовольчої діяльності; в) завершуються прийняттям (вчиненням) адміністративних актів, що є інструментом публічного адміністрування в продовольчій сфері; г) ініціюються заявою особи, яка певним чином стосується продовольчої сфери;

удосконалено:

– понятійний апарат, зокрема визначення понять: «суб'єкт публічного адміністрування в продовольчій сфері», «система суб'єктів публічного адміністрування в продовольчій сфері», «заходи адміністративного примусу, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери», «публічно-владна управлінська діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері», «продовольча сфера», «контрольно-наглядова діяльність у продовольчій сфері», «правове регулювання в продовольчій сфері», «заявні адміністративні процедури у продовольчій сфері», «втручальні адміністративні процедури у продовольчій сфері» та ін.;

– наукові підходи до характеристики втручальних адміністративних процедур у продовольчій сфері як таких, що є проявом процедурної форми публічного адміністрування щодо належного забезпечення безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності шляхом застосування контрольно-наглядових заходів;

– теоретичні підходи до процедурного забезпечення в продовольчій сфері;

– градацію принципів продовольчої безпеки в Україні, яка включає: принцип профілактики; принцип ризик-орієнтованого підходу; принцип простежуваності; принцип співробітництва; принцип доступності; принцип безпечності; принцип поживності; принцип стійкості; принцип соціальної справедливості;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи до співвідношення поняття «продовольча сфера» та «продовольча безпека», в результаті чого зроблено висновок, що вони співвідносяться як «об'єкт захисту» та «зміст захисту»;

– теоретичні вектори до формування ключових напрямів державної політики у продовольчій сфері, які повинні включати інституціональний, системний, економічний, соціологічний, інноваційний, правовий підходи;

– аргументації щодо необхідності продовольчої сфери.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових досліджень проблемних питань публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні;

- *правотворчості* – для підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яким урегульовано питання публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні;

- *правозастосовній діяльності* – з метою удосконалення питання публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні;

- *навчальному процесі* – під час викладання студентам закладів вищої освіти дисциплін «Адміністративне право», «Публічне адміністрування», у підготовці підрозділів підручників та навчальних посібників із відповідного навчального курсу, а також статей і наукових повідомлень.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на трьох науково-практичних конференціях: «Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system» (м. Рига, Латвійська Республіка, 2024 р.); «The latest law developments» (м. Влоцлавек, Республіка Польща, 2024 р.); «Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану» (м. Київ, 2024 р.)

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення у 5 наукових статтях, з них 4 статті опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, та 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінки, у тому числі основного тексту – 161 сторінка. Список використаних джерел налічує 232 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами; наведено відомості про апробацію результатів і публікації.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика публічного адміністрування в продовольчій сфері» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукових розвідок проблематики публічного адміністрування в продовольчій сфері»* проаналізовано доктрину права, у межах якої досліджено окремі аспекти публічного адміністрування в продовольчій сфері. Здійснено загальну характеристику наявних джерел, які безпосередньо або опосередковано стосуються теми публічного адміністрування в продовольчій сфері, в результаті чого встановлено: а) різноманітність авторів, які досліджували проблематику у сфері продовольства (дослідження представлені науковцями, фахівцями державних органів, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями); б) багатогранність тематики дослідження; в) різноманітність методології

(використання як кількісних, так і якісних методів дослідження, включаючи аналіз статистичних даних, опитування, експертні оцінки та моделювання).

Встановлено, що дослідження охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних з продовольчою сферою. Виокремлено основні тематичні напрями досліджень, які безпосередньо або опосередковано стосуються теми публічного адміністрування в продовольчій сфері, серед яких: 1) аналіз стану продовольчої безпеки в Україні; 2) вплив зовнішніх факторів на продовольчу сферу; 3) роль суб'єктів публічного адміністрування та громадськості в забезпеченні продовольчої безпеки; 4) ефективність державної підтримки сільського господарства (зокрема, підтримка малих фермерських господарств, розвиток органічного виробництва, стимулювання експорту сільськогосподарської продукції); 5) продовольча безпека в умовах збройного конфлікту; 6) міжнародне співробітництво в галузі продовольчої безпеки (аналізується роль міжнародних організацій у забезпеченні продовольчої безпеки в Україні та досвід інших країн у цій сфері); 7) ефективність різних інструментів державного регулювання в продовольчій сфері; 8) загальнотеоретичні питання, які слугують підґрунтям для подальших наукових досліджень у продовольчій сфері (зокрема, щодо публічного адміністрування, визначення переліку суб'єктів, характеристики адміністративних процедур, принципів тощо).

Прослідковано загальні тенденції та динаміку змін тематичного спрямування наукових розвідок проблематики публічного адміністрування в продовольчій сфері останніми роками, в результаті чого виявлено, що дослідники в основному аналізували вплив на продовольчу сферу України економічної кризи, пандемії та військових конфліктів. Відзначено, що більшість досліджень сучасного періоду присвячено оцінці рівня продовольчої безпеки в Україні, визначенню ролі держави у формуванні та реалізації державної політики в продовольчій сфері, виявленню проблемних аспектів та розробці рекомендацій щодо їх вирішення.

У підрозділі 1.2 *«Продовольча сфера як об'єкт адміністративно-правового впливу»* досліджено продовольчу сферу як об'єкт адміністративно-правового впливу. Акцентовано увагу, що в наявних дослідженнях, присвячених впорядкуванню питань продовольчої сфери, категорія «продовольча сфера» тлумачиться через категорію «продовольча безпека». Відзначено, що поняття «продовольча сфера» та «продовольча безпека» співвідноситимуться як «об'єкт захисту» та «зміст захисту». Встановлено, що продовольча сфера є сукупністю суспільних відносин, що складаються під час забезпечення безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Виокремлено правовідносини в межах продовольчої сфери, що є об'єктом адміністративно-правового впливу, а саме ті, що пов'язані із: а) здійсненням владно-розпорядчого впливу на провадження продовольчої діяльності; б) створенням умов для забезпечення продовольчої безпеки в державі; в) наданням адміністративних послуг; г) здійсненням контрольно-наглядової діяльності; ґ) юрисдикційно-деліктною діяльністю. Виділено специфічні ознаки, що характеризують продовольчу сферу як об'єкт адміністративно-

правового впливу, до яких віднесено: наявність спеціально уповноважених суб'єктів публічної адміністрації, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері; змістове орієнтування застосовуваних інструментів публічного адміністрування на впорядкування продовольчої сфери; можливість застосування контрольно-наглядових заходів, що визначають порядок дотримання законності в продовольчій сфері; можливість притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення в продовольчій сфері.

У підрозділі 1.3 «Правове регулювання публічного адміністрування в продовольчій сфері» досліджено правове регулювання публічного адміністрування в продовольчій сфері. За результатами проведеного аналізу нормативно-правових актів встановлено, що в Україні є досить розвинена законодавча база, яка регулює відносини в продовольчій сфері. З'ясовано, що основними джерелами права в цій сфері є: Конституція України; міжнародні договори, якими встановлено стандарти безпечності та якості харчових продуктів; закони, якими детально врегульовано різні аспекти продовольчої безпеки – від виробництва до споживання; підзаконні нормативно-правові акти.

Обґрунтовано, що правове регулювання продовольчої сфери в Україні передбачає прийняття та виконання законів, нормативних актів і стандартів, які забезпечують безпеку та якість продуктів харчування для населення. Законодавство в цій галузі містить вимоги до виробників та постачальників продуктів, контроль за їх якістю та відповідністю стандартам безпеки. Такі норми допомагають запобігти захворюванням та іншим проблемам, пов'язаним зі споживанням продуктів харчування.

Проаналізовано конституційні засади, міжнародні договори, закони, підзаконні нормативно-правові акти в продовольчій сфері. Запропоновано систематизувати акти законодавства в продовольчій сфері за такими основними напрямками, як: 1) загальні засади (Конституція України); 2) міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (зокрема, Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, 1945); 3) державний контроль (зокрема, Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»); 4) безпечність (зокрема, закони України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин»; «Про безпечність та гігієну кормів»; «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів»; «Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами»); 5) органічне виробництво (зокрема, Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції»); 6) зерно та ринок зерна (зокрема, Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні»); 7) державна підтримка та захист прав споживача (зокрема, закони України «Про державну підтримку сільського господарства України»; «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»; «Про захист прав споживачів»); 8) про безпеку окремих категорій продуктів (зокрема, закони України «Про рибу, інші водні живі

ресурси та харчову продукцію з них»; «Про насіння і садивний матеріал»; «Про молоко та молочні продукти»).

Зазначено, що особливості правового регулювання в умовах воєнного стану полягають у динаміці внесення змін у законодавство в продовольчій сфері, впровадженні нових норм та вимог. Про значний вплив воєнного стану на продовольчу безпеку також свідчить прийняття 24 березня 2022 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-IX, який набув чинності 7 квітня 2022 року.

Розділ 2 «Інституційно-організаційний компонент публічного адміністрування в продовольчій сфері» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Система суб'єктів публічного адміністрування, наділених повноваженнями в продовольчій сфері»* окреслено систему суб'єктів публічного адміністрування, наділених повноваженнями в продовольчій сфері.

Вказано, що зміст категорії «суб'єкт публічного адміністрування» полягає в тому, що відображає статус суб'єкта владних повноважень, якого законом наділено повноваженнями здійснювати публічне адміністрування, тобто надавати адміністративні послуги чи здійснювати виконавчо-розпорядчу діяльність у зазначеній сфері суспільних відносин.

Обґрунтовано, що характеристика суб'єктів публічного адміністрування в продовольчій сфері може бути дещо розширеною та уточненою крізь призму таких ключових детермінант, як: 1) юридичний статус, що розкривається через визначеність у суб'єкта публічного адміністрування правового статусу та повноважень у рамках законодавства; 2) функціональна компетенція, що розкривається через спроможність суб'єкта публічного адміністрування виконувати певні функції та завдання, які відображають його роль у системі публічного управління; 3) взаємодія з іншими суб'єктами, що розкривається через взаємодію суб'єкта публічного адміністрування з іншими суб'єктами управління та громадськістю; 4) відповідальність, що розкривається через здатність суб'єкта публічного адміністрування нести відповідальність за свої дії та рішення, які впливають на суспільство та громадян.

Зроблено висновок, що суб'єкт публічної адміністрації, функціонування якого є змістовим елементом забезпечення продовольчої сфери, є носієм владних повноважень щодо здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності та забезпечення продовольчої безпеки в державі.

У підрозділі 2.2 *«Інструменти публічного адміністрування, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери»* проаналізовано інструменти публічного адміністрування, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери.

Відзначено, що публічне адміністрування в продовольчій сфері реалізується через застосування правових форм (прийняття нормативних актів; прийняття адміністративних (індивідуальних) актів; укладання адміністративних договорів; вчинення інших юридично значимих дій) та неправових форм (здійснення організаційних дій; виконання матеріально-технічних операцій)

публічного адміністрування. Не виключенням є публічне адміністрування в продовольчій сфері.

Доведено, що публічно-владна управлінська діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері, реалізується в правовій формі переважно через такі інструменти публічного адміністрування, як прийняття нормативно-правових актів та адміністративних актів. Наведено як приклад низку прийнятих нормативно-правових актів, що регулюють продовольчу сферу, а щодо прийняття адміністративних актів – рішення про включення або обґрунтовану відмову у включенні до Реєстру осіб, які здійснюють господарську діяльність з виробництва та маркування дерев'яного пакувального матеріалу, рішення Держпродспоживслужби про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення, передбачене ст. 167 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів».

У підрозділі 2.3 «Заходи адміністративного примусу, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери» проаналізовано заходи адміністративного примусу, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери. Запропоновано визначення правової категорії «заходи адміністративного примусу, що застосовуються для впорядкування продовольчої сфери» як дії, які вживаються компетентними суб'єктами для забезпечення порядку та регулювання ситуації в галузі харчування за допомогою встановлення правил, обмежень, контролю за виробництвом, продажем та розподілом продовольства.

Акцентовано увагу на тому, що в продовольчій сфері суб'єкти публічного адміністрування наділені повноваженнями щодо застосування такого заходу адміністративного примусу, як адміністративне стягнення, вид якого залежатиме від фактичного вчиненого адміністративного правопорушення.

Відзначено, що Держпродспоживслужба як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, розглядає справи про притягнення до адміністративної відповідальності та накладає відповідні адміністративні стягнення за вчинення таких адміністративних правопорушень, як: порушення правил торгівлі і надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155 КУпАП); обман покупця чи замовника (ст. 155-2 КУпАП); порушення встановленого порядку промислової переробки, зберігання, транспортування або знищення конфіскованих спирту, алкогольних напоїв чи тютюнових виробів (ст. 156-2 КУпАП); порушення встановлених законодавством вимог щодо заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів (ст. 1563 КУпАП); введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП) тощо. Здійснено огляд судової практики справ про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із продовольчою сферою.

У підрозділі 2.4 «Контрольно-наглядова діяльність як елемент публічного адміністрування в продовольчій сфері» досліджено контрольно-наглядову діяльність як елемент публічного адміністрування в продовольчій сфері.

Встановлено, що контрольно-наглядова діяльність є невід'ємною частиною публічного адміністрування в продовольчій сфері, що актуалізується положеннями Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року.

Запропоновано визначення терміна «контрольно-наглядова діяльність у продовольчій сфері».

Виокремлено ключові ознаки, що притаманні контрольно-наглядовій діяльності в продовольчій сфері, серед яких: 1) перевірка дотримання санітарних та гігієнічних вимог у виробництві та зберіганні продуктів; 2) моніторинг якості сировини та готової продукції; 3) контроль за виробничим процесом та його відповідністю стандартам безпеки та якості; 4) проведення аудитів та інспекцій для виявлення порушень у виробництві; 5) взаємодія з органами державного нагляду та іншими відомствами для забезпечення відповідності законодавчим вимогам; 6) забезпечення відслідковуваності продукції та контроль за її якістю в усіх ланках постачання.

Відзначено, що Держпродспоживслужба є: спеціально уповноваженим суб'єктом у продовольчій сфері, що здійснює контрольно-наглядову діяльність; відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та захисту здоров'я населення; її повноваження охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних з виробництвом, обігом та споживанням харчових продуктів. Виокремлено та систематизовано повноваження, якими наділено Держпродспоживслужбу.

Розділ 3 «Адміністративні процедури в продовольчій сфері» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Характеристика втручальних адміністративних процедур в продовольчій сфері» охарактеризовано втручальні адміністративні процедури в продовольчій сфері.

Виокремлено ознаки втручальних адміністративних процедур у продовольчій сфері. Звернуто увагу на наявність недосконалого нормативного їх детермінування у контексті визначення статусу суб'єктів публічної адміністрації в продовольчій сфері щодо здійснення контрольно-наглядової діяльності. Обґрунтовано доцільність вилучення окремих положень із законодавства про державний контроль про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин для уникнення дублювання положень і унеможливлення різного їх трактування. До органів виконавчої влади у сфері державного контролю у цій сфері віднесено: 1) Кабінет Міністрів України; 2) компетентний орган.

Встановлено, що втручальні адміністративні процедури в продовольчій сфері є проявом процедурної форми публічного адміністрування щодо належного забезпечення безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності шляхом застосування контрольно-наглядових заходів.

У підрозділі 3.2 «Характеристика заявних адміністративних процедур в продовольчій сфері» досліджено заявні адміністративні процедури. Відзначено, що продовольча сфера потребує належного впорядкування адміністративно-правових засобів, що супроводжується наявністю адміністративних процедур їх застосування. Відсутність чітких адміністративних процедур знецінює якість правових норм та призводить до непослідовного застосування матеріальних норм права. В продовольчій сфері зазначене матиме аналогічний деструктивний прояв. Обґрунтовано, що проблема визначення сутності та специфіки заявних адміністративних процедур у продовольчій сфері охоплює такі аспекти, як: виділення суб'єктного складу адміністративно-процедурних відносин; визначення порядку та виокремлення стадій окремих процедур; виокремлення результатів застосування заявних адміністративних процедур у продовольчій сфері та перевірка їх законності. При цьому слід враховувати дію правового режиму воєнного стану, що підвищує актуальність вибраної проблематики.

Встановлено, що заявним адміністративним процедурам у продовольчій сфері притаманні загальні ознаки, що характеризують будь-які адміністративні процедури заявного типу, та спеціальні ознаки, опосередковані продовольчою сферою. Зазначено, що виокремлення заявних адміністративних процедур відбувається за суб'єктом ініціативи.

Визначено, що специфіка заявних адміністративних процедур у продовольчій сфері опосередкована тим, що саме остання детермінує їх зміст та визначає спрямування на належне впорядкування продовольчої сфери в державі через забезпечення безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності. Виокремлено спеціальні ознаки, що притаманні заявним адміністративним процедурам у продовольчій сфері.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні. За результатами дисертаційної роботи сформульовано такі основні висновки:

1. Здійснено дослідження стану та розвитку наукової думки за темою дисертації, в результаті чого встановлено відсутність комплексних робіт, присвячених безпосередньо проблематиці публічного адміністрування в продовольчій сфері. Структуровано методологію проблематики публічного адміністрування в продовольчій сфері за предметним критерієм.

Виявлено пріоритетні напрями наукових досліджень проблематики публічного адміністрування в продовольчій сфері. Особливу увагу приділено дослідженню стану наукових розвідок щодо особливостей забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану, гуманітарної допомоги та післявоєнного відновлення сільського господарства.

Зроблено висновки, що, незважаючи на значну кількість наукових праць у продовольчій сфері, досі залишаються невирішеними питання щодо: 1) підвищення рівня продовольчої безпеки, особливо в умовах війни; 2) недостатності державної підтримки сільського господарства (в тому числі щодо недостатнього фінансування сільського господарства, підвищення інвестиційної привабливості, розмінування, переходу на альтернативні джерела палива сільськогосподарської техніки, кредитування, лояльності щодо оподаткування, залученості міжнародних фондів); 3) проблем з інфраструктурою сільського господарства (необхідністю модернізації, в тому числі зберігання та переробки продукції); 4) покращення якості та безпечності продукції; 5) імплементації продовольчої сфери до стандартів ЄС; 6) вирішення логістичних питань.

За допомогою порівняльного аналізу результатів досліджень, проведених різними авторами, вдалось визначити найбільш актуальні проблеми, розробити рекомендації щодо їх вирішення (в тому числі щодо вдосконалення законодавства та нормативно-правових актів у сфері продовольчої безпеки).

2. Визначено, що вплив адміністративно-правового регулювання на продовольчу сферу характеризуватиметься сукупністю загальних ознак, опосередкованих загальними механізмами дії адміністративно-правових норм та спеціальних ознак, що специфікують їх прояв у продовольчій сфері. Констатовано, що в межах продовольчої сфери норми адміністративно-правового характеру матимуть вплив лише на конкретні суспільні відносини, до яких може бути застосовано адміністративний вплив та які попередньо можуть визначатись як правовідносини в продовольчій сфері. Встановлено, що до продовольчої сфери як об'єкта адміністративно-правового впливу буде застосовано відповідні інструменти та методи публічного адміністрування, що відображатимуть виконавчо-розпорядчий вплив держави через діяльність уповноважених нею суб'єктів.

3. Відзначено, що правове регулювання продовольчої сфери в умовах воєнного стану має свої особливості та виклики. Звернута увагу, що наявні проблеми потребують системного вирішення, а наведена систематизація демонструє, що законодавство України з продовольчої безпеки охоплює широкий спектр питань – від загальних принципів до детальних вимог щодо безпечності окремих видів продуктів. Однак для ефективного забезпечення продовольчої безпеки необхідно не лише мати відповідне законодавство, але й забезпечити його ефективне виконання, а також постійно вдосконалювати нормативно-правову базу з урахуванням нових викликів та загроз. Важливою також видається кодифікація законодавства у сфері продовольства.

Серед основних проблемних питань правового регулювання продовольчої безпеки в умовах воєнного стану можна виокремити: 1) недостатню чіткість та конкретність деяких норм законодавства; 2) проблеми координації дій різних органів державної влади; 3) відсутність ефективних механізмів контролю за дотриманням законодавства; 4) недостатню увагу до особливостей регіонів, що найбільше постраждали від воєнних дій.

4. Встановлено, що система суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері, включає: 1) органи державної виконавчої влади, а саме: Кабінет Міністрів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, територіальні органи вказаних центральних органів виконавчої влади, місцеві державні адміністрації в частині повноважень щодо продовольчого забезпечення та продовольчої безпеки; 2) органи місцевого самоврядування, а саме: сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад; 3) суб'єктів делегованих повноважень, якими у продовольчій сфері можуть виступати інститути громадянського суспільства, а саме: громадські організації, громадські ради, що функціонують як при органах державної виконавчої влади, так і при органах місцевого самоврядування; 4) суб'єктів, яких не віднесено до органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, але яких наділено окремими повноваженнями щодо забезпечення управлінського впливу в зазначеній сфері. До цієї групи можна включити, наприклад, Президента України та військові адміністрації.

5. Проведено аналіз стану публічного адміністрування в продовольчій сфері в частині його інституційно-організаційного відображення, в результаті чого констатовано, що, незважаючи на безпосередню (пряму) відсутність юридичних наслідків, не слід недооцінювати або зневажати цінність неправових форм публічного адміністрування. Видається, що як організаційні дії, так і матеріально-технічні операції залишаються доволі важливими формами здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, виступають передусім підґрунтям застосування правових форм, а отже, так чи інакше спрямовуються на настання юридичних наслідків у продовольчій сфері.

6. Обґрунтовано, що основним заходом адміністративного примусу, що застосовується для впорядкування продовольчої сфери, слід вважати накладення адміністративного стягнення. Тлумачення адміністративного стягнення як заходу адміністративної відповідальності обґрунтоване узгодженістю з положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення, де адміністративні стягнення прямо іменовано «мірою відповідальності».

Встановлено, що публічно-владна управлінська діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері, реалізується в правовій формі переважно через такі інструменти публічного адміністрування, як прийняття нормативно-правових актів та адміністративних актів.

Визначено публічно-владну управлінську діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері, як сукупність дій та рішень, що здійснюються уповноваженими суб'єктами, які мають вплив на регулювання та контроль за виробництвом, обіг і споживання продовольчих товарів у суспільстві. Ця діяльність спрямована на забезпечення відповідності продовольчих продуктів певним стандартам якості і безпеки, а

також на контроль за їх виробництвом та обігом з метою захисту здоров'я громадян.

7. Доведено, що Держпродспоживслужба має широкий спектр повноважень, спрямованих на забезпечення санітарного благополуччя населення, безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів. Запропоновано за тематичним спрямуванням повноваження, якими наділена Держпродспоживслужба, систематизувати на кілька основних блоків, таких як: 1) контроль за безпечністю харчових продуктів та кормів: а) державний ветеринарно-санітарний контроль (зокрема, перевірка якості м'яса, молока, яєць та інших продуктів тваринного походження); б) контроль за безпечністю рослинної продукції (зокрема, перевірка якості зерна, овочів, фруктів та інших рослинних продуктів); в) контроль за кормами (зокрема, перевірка якості кормів для тварин на безпечність та відповідність нормам); г) контроль за харчовими добавками та добавками до кормів (зокрема, перевірка на безпечність та відповідність нормативним документам); ґ) контроль за гігієною виробництва (зокрема, перевірка дотримання санітарних норм на підприємствах харчової промисловості); 2) захист прав споживачів: а) контроль за дотриманням законодавства про захист прав споживачів (зокрема, перевірка інформації про продукти харчування, дотримання умов продажу тощо); б) контроль за рекламою харчових продуктів (зокрема, перевірка на достовірність та відповідність законодавству); 3) захист здоров'я населення: а) профілактика поширення інфекційних хвороб (зокрема, контроль за епідеміологічною ситуацією, проведення профілактичних заходів); б) захист від харчових отруєнь (зокрема, контроль за якістю води, харчових продуктів та умовами їх зберігання); в) контроль за якістю повітря та води (зокрема, перевірка на наявність шкідливих речовин); 4) захист довкілля: а) контроль за використанням пестицидів та інших хімікатів у сільському господарстві (зокрема, перевірка на дотримання норм застосування); б) контроль за утилізацією відходів (зокрема, забезпечення безпечної утилізації відходів харчової промисловості); 5) інші повноваження: а) контроль за дотриманням ветеринарних правил (зокрема, профілактика та боротьба з інфекційними хворобами тварин); б) контроль за дотриманням фітосанітарних заходів (зокрема, захист рослин від шкідників та хвороб); в) контроль за якістю насіння та садивного матеріалу; ґ) контроль за генетично модифікованими організмами.

8. Виокремлено ознаки втручальних адміністративних процедур у продовольчій сфері: 1) вони є наслідком реалізації контрольно-наглядових заходів суб'єктами публічної адміністрації, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері; 2) вказані процедури не залежать від волевиявлення зацікавлених осіб, а є результатом виконання повноважень відповідними суб'єктами публічної адміністрації; 3) їх застосування можливе виключно на підставі положень законодавства; 4) приводом для відкриття адміністративного провадження за таким типом процедур є захист прав та інтересів громадян, а також дотримання належного стану законності; 5) їх результатом є адміністративні акти, що приймаються у встановленому законодавством порядку та формі та які можуть мати негативні наслідки для зацікавлених

суб'єктів; б) їм притаманна стабільність з обов'язковим включенням застосування контрольно-наглядових заходів тощо.

9. Обґрунтовано, що більшість заявних адміністративних процедур відбувається за участю Держпродспоживслужби. Виходячи з предмета діяльності цього суб'єкта публічної адміністрації, заявні адміністративні процедури в продовольчій сфері можна класифікувати залежно від елементу, що входить до продовольчої сфери шляхом виокремлення заявних адміністративних процедур, що стосуються: а) безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини; б) фітосанітарії, належного насінництва та розсадництва; в) захисту споживачів; г) дотримання вимог державного санітарно-епідеміологічного нагляду тощо. Проаналізовано окремі заявні адміністративні процедури в продовольчій сфері.

10. Запропоновано прийняти нормативно-правові акти та внести зміни до низки актів законодавства, зокрема:

1) розробити та прийняти Продовольчий кодекс України, у структурі якого передбачити такі розділи: «Загальні положення»; «Правове регулювання в продовольчій сфері», «Основні принципи управління продовольчою сферою», «Публічне адміністрування в продовольчій сфері», «Взаємодія суб'єктів публічного адміністрування в продовольчій сфері з правоохоронними та іншими органами, установами та організаціями», «Забезпечення продовольчої безпеки», «Вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Виробництво харчових продуктів», «Обіг харчових продуктів», «Адміністративні процедури в продовольчій сфері», «Контроль за якістю та безпечністю харчових продуктів», «Відповідальність за порушення законодавства», «Громадський контроль», «Міжнародне співробітництво», «Перехідні положення»;

2) розробити Стратегію відновлення сільського господарства та агропромислового комплексу у післявоєнний час;

3) розробити та впровадити Пілотний проєкт щодо державної підтримки застосування у продовольчій сфері цифрових технологій (в тому числі блокчейн-технологій, QR-кодів, смарт-ферм), затвердивши його Постановою Кабінету Міністрів України;

4) внести зміни до статті 4 «Органи виконавчої влади у сфері здійснення державного контролю» Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18 травня 2017 року № 2042-VIII, виключивши з неї абзац 2 частини 1 та виклавши в такій редакції:

«Стаття 4. Органи виконавчої влади у сфері здійснення державного контролю

1. До органів виконавчої влади у сфері державного контролю належать:

1) Кабінет Міністрів України;

2) компетентний орган».

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Зубко В.О. Інституційно-організаційний компонент публічного адміністрування в продовольчій сфері. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 5(65). Р. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.5.17>.
2. Зубко В.О. Продовольча сфера як об'єкт адміністративно-правового впливу. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 678–682. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.97>.
3. Зубко В.О. Характеристика заявних адміністративних процедур у продовольчій сфері. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 416–420. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.55>.
4. Зубко В.О. Щодо питання удосконалення публічного адміністрування в продовольчій сфері. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 1(83). С. 187–191. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.30>.
5. Зубко В.О. Характеристика втручальних адміністративних процедур в продовольчій сфері. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 787–789. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/191>.
6. Зубко В.О. Поняття «продовольча безпека» та її ключові складові в умовах воєнного стану. *Proceedings of the international scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”*, Riga, the Republic of Latvia, February 7–8, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 305–308. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-73>.
7. Зубко В.О. Правове регулювання продовольчої безпеки в Україні. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 291–298. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-69>.
8. Зубко В.О. Принципи продовольчої безпеки в Україні. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану* : міжнародна науково-практична конференція, Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 323–326. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-94>.

АНОТАЦІЇ

Зубко В.О. Публічне адміністрування продовольчої сфери в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2025.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні. Проаналізовано доктрину права, у межах якої досліджувались окремі аспекти публічного адміністрування продовольчої сфери в Україні. Встановлено, що система суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері, включає: 1) органи державної виконавчої влади; 2) органи місцевого самоврядування; 3) суб'єктів делегованих повноважень; 4) суб'єктів, яких не віднесено до органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, але яких наділено окремими повноваженнями щодо забезпечення управлінського впливу в зазначеній сфері.

Запропоновано авторське визначення поняття «публічне адміністрування продовольчої сфери» як сукупність державно-управлінських, безпекових, організаційних, правових, економічних та соціальних заходів, що здійснюються державними органами та іншими суб'єктами публічної влади з метою забезпечення продовольчої безпеки країни, регулювання виробництва, обігу та споживання харчових продуктів, а також створення умов для сталого розвитку сільського господарства та харчової промисловості.

Класифіковано суб'єктів публічного адміністрування в продовольчій сфері виходячи з обсягу повноважень, якими їх наділено, на: а) тих, що здійснюють публічне адміністрування на загальнодержавному рівні; б) тих, що здійснюють публічне адміністрування на місцевому рівні.

Обґрунтовано, що основним заходом адміністративного примусу, що застосовується для впорядкування продовольчої сфери, слід вважати накладення адміністративного стягнення. Тлумачення адміністративного стягнення як заходу адміністративної відповідальності обґрунтовано узгодженістю з положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення, де адміністративні стягнення прямо іменовано «мірою відповідальності».

Відзначено, що контрольно-наглядова діяльність у продовольчій сфері є діяльністю уповноважених суб'єктів щодо отримання достовірної та об'єктивної інформації щодо фактичного стану дотримання законності в продовольчій сфері, яка забезпечується методами управлінського впливу та має на меті забезпечення безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності, а також забезпечення продовольчої безпеки в державі.

Встановлено, що публічно-владна управлінська діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері, реалізується в правовій формі переважно через такі інструменти публічного адміністрування, як прийняття нормативно-правових актів та адміністративних актів.

Виокремлено ознаки втручальних адміністративних процедур у продовольчій сфері: 1) вони є наслідком реалізації контрольно-наглядових повноважень суб'єктами публічної адміністрації, що наділені повноваженнями в продовольчій сфері; 2) вказані процедури не залежать від волевиявлення зацікавлених осіб, а є результатом виконання повноважень відповідними

суб'єктами публічної адміністрації; 3) їх застосування можливе виключно на підставі положень законодавства; 4) приводом для відкриття адміністративного провадження за таким типом процедур є захист прав та інтересів громадян, а також дотримання належного стану законності; 5) їх результатом є адміністративні акти, що приймаються у встановленому законодавством порядку та формі та які можуть мати негативні наслідки для зацікавлених суб'єктів; 6) їм притаманна стадійність з обов'язковим включенням застосування контрольно-наглядових заходів тощо.

Обґрунтовано, що більшість заявних адміністративних процедур відбувається за участю Держпродспоживслужби. Виходячи з предмета діяльності цього суб'єкта публічної адміністрації, заявні адміністративні процедури в продовольчій сфері можна класифікувати залежно від елементу, що входить до продовольчої сфери шляхом виокремлення заявних адміністративних процедур, що стосуються: а) безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини; б) фітосанітарії, належного насінництва та розсадництва; в) захисту споживачів; г) дотримання вимог державного санітарно-епідеміологічного нагляду тощо. Проаналізовано окремі заявні адміністративні процедури в продовольчій сфері.

Визначено спеціальні ознаки, що притаманні заявним адміністративним процедурам у продовольчій сфері, до переліку яких запропоновано віднести таке: а) реалізуються суб'єктами публічної адміністрації, які здійснюють публічне адміністрування у продовольчій сфері, та приватними особами; б) врегульовані нормами адміністративного права, що містяться в актах спеціального законодавства щодо продовольчої діяльності; в) завершуються прийняттям (вчиненням) адміністративних актів, що є інструментом публічного адміністрування в продовольчій сфері; г) ініціюються заявою особи, яка певним чином стосується продовольчої сфери.

Ключові слова: адміністративний примус, воєнний стан, втручальні адміністративні процедури, заявні адміністративні процедури, інструменти, контрольно-наглядова діяльність, повноваження, продовольча безпека, продовольча сфера, публічне адміністрування, суб'єкти.

Zubko V.O. Public administration of the food sector in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2025.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of public administration of the food sector in Ukraine. The legal doctrine within which certain aspects of public administration of the food sector in Ukraine were studied was analyzed. It was established that the system of public administration entities vested with powers in the food sector includes: 1) state executive bodies; 2) local self-government bodies; 3) entities of delegated powers; 4) entities that are not classified as state executive bodies and local self-government, but which are endowed with separate powers to ensure managerial influence in the specified area.

The author's definition of the concept of "public administration of the food sector" is proposed as a set of state administrative, security, organizational, legal, economic and social measures carried out by state bodies and other subjects of public power in order to ensure the country's food security, regulate the production, circulation and consumption of food products, as well as create conditions for the sustainable development of agriculture and the food industry;

The subjects of public administration in the food sector are classified based on the scope of powers granted to them: a) those that carry out public administration at the national level; b) those that carry out public administration at the local level.

It is substantiated that the main measure of administrative coercion used to regulate the food sector should be the imposition of an administrative penalty. It is noted that the interpretation of an administrative penalty as a measure of administrative liability is justified by its consistency with the provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, where administrative penalties are directly referred to as a "measure of liability".

It is noted that control and supervision activities in the food sector are activities of authorized entities to obtain reliable and objective information on the actual state of compliance with the law in the food sector, which is provided by methods of managerial influence on the purpose of ensuring unhindered economic access of a person to food products in order to maintain his usual life activities, as well as ensuring food security in the state.

It is established that the public-power management activities of public administration entities vested with powers in the food sector are implemented in legal form mainly through such public administration instruments as the adoption of regulatory legal acts and administrative acts.

The features of interventionist administrative procedures in the food sector are identified, including: 1) they are a consequence of the exercise of control and supervision powers by public administration entities vested with powers in the food sector; 2) the specified procedures do not depend on the will of the interested persons, but are the result of the exercise of powers by the relevant subjects of public administration; 3) their application is possible exclusively on the basis of the provisions of the legislation; 4) the reason for opening administrative proceedings under this type of procedures is the protection of the rights and interests of citizens, as well as compliance with the due state of law; 5) their result is administrative acts adopted in the manner and form established by the legislation and which may have negative consequences for the interested subjects; 6) they are characterized by a staged nature with the mandatory inclusion of the application of control and supervisory measures, etc.

It is substantiated that the vast majority of declarative administrative procedures take place with the participation of the State Service for the Protection of the Food and Consumer Protection of Ukraine, State Service for the Protection of the Food and Consumer Protection of Ukraine. Based on the subject of public administration, the application administrative procedures in the food sector can be classified depending on the element included in the food sector by distinguishing application administrative procedures related to: a) food safety and veterinary medicine;

b) phytosanitary, proper seed production and nursery production; c) consumer protection; d) compliance with the requirements of state sanitary and epidemiological supervision, etc. Separate application administrative procedures in the food sector were analyzed. Special features inherent in application administrative procedures in the food sector were identified, the list of which is proposed to include: a) carried out by subjects of public administration that carry out public administration in the food sector and by private individuals; b) regulated by the norms of administrative law contained in acts of special legislation on food activity; c) are completed by the adoption (commitment) of administrative acts, which are an instrument of public administration in the food sector; d) are initiated by a statement of a person who is in some way related to the food sector.

Key words: *administrative coercion, control and supervisory activities, declarative administrative procedures, food safety, food sector, instruments, intrusive administrative procedures, martial law, powers, public administration, subjects.*

Підписано до друку 02.02.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1129.
Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.